

Zorica Mršević

TRANSRODNO LICE
PRAVDE

Beograd 2017.

Dr Zorica Mršević
TRANSRODNO LICE PRAVDE

Za izdavača
dr Goran Bašić

Recenzenti
dr Dobrivoje Radovanović
dr Nevena Petrušić
dr Nada Sekulić
dr Lilijana Čičkarić
dr Jelena Simić

Lektura i korektura
Milanka Vorkapić

Dizajn korica
Ninoslav Janković

Štampa i prelom
Razvojno istraživački centar Grafičkog inženjerstva
Tehnološko-metalurškog fakulteta, Univerzitet u Beogradu
Karnegijeva 4, Beograd

Tiraž
300 primeraka

Institut društvenih nauka
ISBN 978-86-7093-167-1

Objavlјivanje ove knjige finasnsijski je podržalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

Zahvalјujem Mirјani Teјić na prevođenju značajnog materijala vezanog posebno za italijanska i kanadska iskustva i prakse organizovanja zatvora za transrodne osuđenike.

Takođe se zahvalјujem Svetlani Janković na „prvoj ruci“ čitanja i komentarisanja rukopisa kao i pomoći oko sređivanja referenci.

Na fotografiji na naslovnoj strani je dekorativna plastika muzeја Ermitaž. Snimila Svetlana Janković u oktobru 2016.

Sadržaj

OPŠTI DEO	1
Uvod.....	3
Iz srpske književnosti	5
Transrodne žene u zatvoru	7
Pojmovi	9
Cisrodnost.....	11
Antički mit o Kajnidi/Kajneju	11
Transrodnost u devetnaestom veku.....	13
Ženski muževi – zaboravljeni fenomen 19. veka	13
Žene u američkom građanskom ratu (1861 – 1865).....	14
Borova igla - žena poglavica	15
Tradicionalni oblici transrodnosti u dvadeset i prvom veku.....	17
Venecuela: Tida Vena, ljudi “dve duše” plemena Varao	17
Avganistan: Bača poš, devojčice u ulozi dečaka.....	17
Dominikanska Republika: gevedoses, devojčice koje u pubertetu postaju muškarci.....	18
Opšte karakteristike društvenog položaja transrodnih osoba	21
Antitrans nasilje.....	21
(Ne)vidljivost	23
Prepreke, odbacivanje, diskriminacija, (ne)funkcionisanje u intimnim vezama	24
Transrodno telo u ambijentu hegemonističke i toksične muškosti.....	26
Transmizoginija.....	29
Samoubistva transrodnih osoba.....	31
Savremeni primeri	32
<i>Trans žene singapurske ulice Bugis</i>	32
<i>Mongolija</i>	33
<i>Malezija</i>	33
<i>Tajland: lejdibož</i>	34
Aktivizam protiv diskriminacije i nasilja	35
<i>Pokret za prava interseks osoba</i>	35
<i>Projekat Odri Lord</i>	36
<i>Zabranjena parada transrodnih osoba u Istanbulu 2017.</i>	36
<i>Srbija: zahtev za donošenje zakona o rodnom identetu</i>	37

Srbija	39
Zabeleženo u Srbiji: životne priče trans osoba	39
<i>Priča trans muškarca Isaka: Sve što postoji, mora da postoji</i>	39
<i>Priča trans žene Marije: priroda uvek pbedi</i>	40
Mediji u Srbiji	41
Nasilje nad transrodnim osobama u Srbiji o kojima su izveštavali mediji	42
Međunarodnopravni standardi	47
Evropska unija	48
Evropski sud pravde u slučajevima diskriminacije transseksualnih osoba	52
Evropski sud za ljudska prava u Strazburu o pitanjima rodnog identiteta.....	56
Promene pravnog statusa transrodnih osoba	65
Evropa	65
Evropa ukida zakon o prisilnoj sterilizaciji trans osoba	65
Španija	66
Portugalija	66
<i>Portugalija 2017. g.</i>	67
Velika Britanija	68
<i>Mladić u drugom stanju</i>	69
Irska	69
<i>Irska 2017. g.</i>	70
Danska	71
Hrvatska	71
Izrael	72
Malta.....	72
Nemačka.....	73
Poljska	73
Švedska.....	74
Francuska 2016.g.....	75
<i>Vozači autobusa u suknjama</i>	77
Belgija	78
Grčka	79
Jermenija	80
Srbija	80
Severna i Južna Amerika	83
Kanada.....	83
Prvi koraci u profesionalnoj promociji trans osoba.....	84
Kanada Ontario.....	84

Havaji SAD	84
Oregon SAD	85
Vermont SAD	86
Rod Ajlend SAD	86
Ilinois SAD	87
Kalifornija SAD	87
Njujork SAD	87
<i>Transrodne osobe u američkoj vojsci</i>	88
Argentina	89
Kolumbija	90
Bolivija	90
Meksiko	91
Portoriko	92
Urugvaj	92
Azija	95
Pakistan	95
Južna Koreja	96
Bangladeš	98
Tajvan	99
Indija	99
Nepal	101
Vijetnam	101
Kina	102
Okeanija	103
Australija	103
<i>Australija 2016</i>	104
Novi Zeland	104
POSEBNI DEO	107
Trans žene u međunarodnim sportskim takmičenjima	109
Inkluzivnost i nediskriminativnost sporta	109
Pogled u istoriju – žene (koje to nisu bile) na olimpijskim takmičenjima	111
Prvo međunarodno prihvatanje transpolnih sportista - Međunarodni atletski savez	114
Štokholmski konsenzus 2003.g. i Štokholmska deklaracija 2004.g. - razvoj olimpijske podobnosti i inkluzije	115
Učešće transpolnih sportistkinja i sportista u koledžskom sportu	116
Odluka Međunarodnog olimpijskog komiteta, 2011.g.	118

Pogled na ljudska prava.....	119
Pogled u sportsku budućnost.....	121
Pogled iz 2017. g.....	122

Uporednopravna analiza propisa i javnih politika koji regulišu status transrodnih lica na izdržavanju zatvorske kazne.....	127
Modeli pravne regulative.....	127
Države kojima nedostaju pravna i praktična rešenja regulisanja položaja transrodnih lica u zatvorima.....	127
Austrija.....	127
Bugarska.....	128
Ukrajina.....	130
<i>LGBT osobe lišene slobode.....</i>	<i>130</i>
<i>Transrodne osobe u psihijatrijskim institucijama.....</i>	<i>131</i>
Rusija.....	133
<i>Slučaj Jelene Bogdanove.....</i>	<i>134</i>
Turska.....	136
Države u kojima postoje praktična rešenja, normativne prakse, i eksperimenti.....	137
Francuska.....	137
Nemačka.....	138
Španija.....	140
Italija.....	141
<i>Uvod u dinamiku italijanskih promena.....</i>	<i>141</i>
<i>Slučaj zatvora Empoli.....</i>	<i>144</i>
<i>Slučaj zatvora Soliđijano.....</i>	<i>146</i>
Poljska.....	147
Kanada.....	148
<i>Slučaj Kavena.....</i>	<i>149</i>
<i>Lični pretres.....</i>	<i>152</i>
<i>Slučaj Forester.....</i>	<i>153</i>
Sjedinjene Američke Države.....	155
Transrodne žene u muškim zatvorima.....	156
Značajne sudske presude.....	160
Zakon o eliminaciji silovanja u zatvorima.....	163
Hormonski tretman transrodnih osuđenika u zatvorima.....	164
Kalifornija.....	166
Studije slučajeva.....	169
<i>Slučaj Marije (Madone) Dajamond.....</i>	<i>169</i>

<i>Slučaj Lesli En Mening</i>	169
<i>Slučaj Čelsi Mening</i>	170
<i>Slučaj meksičke migrantkinje Estrelje Sančez</i>	170
Američke organizacije za pružanje pravne pomoći transrodnim osuđenima.....	171
Posebna zatvorska odeljenja za transrodne osuđenike – GBT čaure.....	174
Zaključak izlaganja o američkim iskustvima	177
Škotska: trenutno najbolje rešenje.....	178
<i>Intervju o potrebi prevencije rizika</i>	181
<i>Intervju o zdravstvenim potrebama</i>	181
<i>Pretnes</i>	181
<i>Zahtev za rodnim prilagođavanjem</i>	183
<i>Konferencija slučaja, termini i svrha</i>	183
<i>Informacije koje su potrebne za konferenciju slučaja</i>	184
<i>Smeštaj</i>	184
<i>Upotreba dodatnih predmeta u svojini osuđenog lica</i>	186
<i>Korišćenje programa rodnog prilagođavanja Nacionalne zdravstvene službe</i>	186
<i>Društveni kontakti</i>	187
<i>Premeštaj u alternativnu zatvorsku ustanovu</i>	188
<i>Pravni propisi na kojima se bazira škotska Zatvorska politika o rodnom identitetu i rodnom prilagođavanju</i>	189
Tajland najavljuje poseban zatvor za LGBT osuđenice/ke	189
Srbija: pravni okvir i praksa	191
Zatvorska priča	192
Zatvorska klasifikacija/smeštaj	193
Kršenje prava transrodnih osuđenika i mogući oblici kršenja odredaba ZIKS-a	194
Postojeće odredbe ZIKS-a koje se mogu primeniti u korist transrodnih osuđenika.....	196
Edukacije za zaposlene i sudije za izvršenje	200
Praksa	201
Zaključak: kuda i kako dalje u Srbiji	203
Opšti okvir.....	203
Polemika: jedan zakon ili više promena postojećih zakona	204
Poseban pravac promena organizovanja izdržavanja prekršajnih i krivičnopравниh sankcija lišenja slobode.....	210
Diskriminacija i kako protiv nje	212
Neophodnost Zakona o rodnom identitetu u Srbiji	213

VIII

Aneks	215
Nacrti protokola	215
Nacrt Protokola postupanja u specifičnim situacijama u kojima se nalaze transrodne osobe lišene slobode.....	215
<i>Smeštaj</i>	217
<i>Postupanje</i>	217
<i>Zdravstveni tretman transrodnosti</i>	219
Literatura	221
Summary in English	247